

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
Кафедра фізичної реабілітації та спортивної медицини

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор науково-педагогічної та
навчальної роботи
професор _____ О.М. Власенко
_____ 202_ рік

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

з дисципліни «Теорія та методика адаптивного фізичного виховання»

Освітній рівень перший рівень вищої освіти – бакалавр
Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія»
Освітня програма «Фізична терапія, ерготерапія»

2020–2024 рік

Робоча програма «Теорія та методика адаптивного фізичного виховання» для студентів
(назва навчальної дисципліни)

за освітнім рівнем бакалавр, спеціальністю 227 «Фізична терапія, ерготерапія»

курсу та факультету **IV курсу, медико-психологічного факультету**

Розробники: д.мед.н., професор Дорофєєва О.Є.
к.педн., доцент Яримбаш К.С.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри **фізичної реабілітації та спортивної медицини**

Протокол від. «30» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри _____ (Дорофєєва О.Є.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Перезатверджено:

на 20__/20__ н.р. _____ «__» _____ 20__ р. протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ «__» _____ 20__ р. протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ «__» _____ 20__ р. протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ «__» _____ 20__ р. протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ «__» _____ 20__ р. протокол №__

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань _____. (шифр і назва)	Нормативна	
	Напрямок підготовки _____ (шифр і назва)		
Модулів – 1	Спеціальність: 227 «Фізична терапія, ерготерапія»	Рік підготовки:	
Змістових модулів –		IV-й	-
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ - _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 150		VIII-й	-
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента –	Освітньо-кваліфікаційний рівень: «бакалавр»	Лекції	
		10 год	-
		Практичні, семінарські	
		40 год.	-
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
100 год	-		
		Індивідуальні завдання: -	
		Вид контролю: диф.залик	

Співвідношення аудиторної роботи до самостійної роботи студентів: 1:2

2. Мета, очікувані результати навчання та критерії оцінювання результатів навчання

Мета. Формування у студентів розуміння теоретико-методичних основ адаптивного фізичного виховання і узагальнення специфічних закономірностей фізичного виховання осіб з інвалідністю, що розглядаються в структурі спортивно-педагогічних, психолого-педагогічних, соціальних та медико-біологічних дисциплін та формування в них практичних навичок для майбутньої професійної діяльності.

знати:

- головні принципи АФК та навчити студентів методам та прийомам роботи з дітьми з інвалідністю;

- методики проведення та медичному контролю під час уроків з фізичного виховання, які використовуються під час дослідження рівня функціонального стану організму дитини-спортсмена-інваліда;

вміти:

- проводити дослідження функціонального стану організму спортсменів та методам проведення медико-педагогічних спостережень зі спортсменами з інвалідністю;
- використовувати медико-біологічні методики визначення та оцінки рівня здоров'я, проведення спортивної орієнтації та відбору;
- застосовувати на практиці знання, уміння і навички гігієнічного характеру виконання фізичних вправ.
- вибирати методи фізичного виховання на основі аналізу сучасної фахової літератури та передового педагогічного досвіду під час роботи з особами з інвалідністю;
- складати конспекти різних форм адаптивного фізичного виховання, визначити основні завдання до них на основі індивідуально-диференційного підходу, враховуючи стан здоров'я (хвороби), рівня фізичного розвитку та рухової підготовленості;
- регулювати фізичне навантаження, змінюючи кількість вправ, їх дозування, чергування вправ для різних груп м'язів, змінюючи ступені інтенсивності, умови їх виконання та варіюючи спортивне обладнання;
- використовувати засоби і методи фізичного виховання у вирішенні завдань адаптивного фізичного виховання.

Критерії оцінювання результатів навчання

Реалізація основних завдань контролю знань здобувачів вищої освіти у НМУ досягається системними підходами до оцінювання та комплексністю застосування різних видів контролю. Згідно з діючою в університеті системою комплексної діагностики знань студентів, з метою стимулювання планомірної та систематичної навчальної роботи, оцінка знань студентів здійснюється за 200-бальною системою.

Форми контролю знань студентів:

- поточний;
- підсумковий модульний;
- семестровий підсумковий (залік, диференційований залік, екзамен).

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Згідно з вимогами стандарту, дисципліна забезпечує набуття студентами **компетентностей**:

Загальні:

ЗК 01. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

- ЗК 02. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК 03. Навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК 04. Здатність працювати в команді.
- ЗК 05. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.
- ЗК 06. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК 07. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
- ЗК 08. Здатність планувати та управляти часом.
- ЗК 09. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК 10. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 11. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК 12. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК 13. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК 14. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК 15. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні:

- СК 01. Здатність пояснити пацієнтам, клієнтам, родинам, членам міждисциплінарної команди, іншим медичним працівникам потребу у заходах фізичної терапії, ерготерапії, принципи їх використання і зв'язок з охороною здоров'я.
- СК 02. Здатність аналізувати будову, нормальний та індивідуальний розвиток людського організму та його рухові функції.
- СК 03. Здатність трактувати патологічні процеси та порушення і застосовувати для їх корекції придатні засоби фізичної терапії, ерготерапії.
- СК 04. Здатність враховувати медичні, психолого-педагогічні, соціальні аспекти у практиці фізичної терапії, ерготерапії.
- СК 05. Здатність провадити безпечну для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця практичну діяльність з фізичної терапії, ерготерапії у травматології та ортопедії, неврології та нейрохірургії, кардіології та пульмонології, а також інших областях медицини.
- СК 06. Здатність виконувати базові компоненти обстеження у фізичній терапії та/або ерготерапії: спостереження, опитування, вимірювання та тестування, документувати їх результати.
- СК 07. Здатність допомогти пацієнту/клієнту зрозуміти власні потреби, обговорювати та пояснювати зміст і необхідність виконання програми фізичної терапії та ерготерапії.

СК 08. Здатність ефективно реалізовувати програму фізичної терапії та/або ерготерапії.

СК 09. Здатність забезпечувати відповідність заходів фізичної терапії та/або ерготерапії функціональним можливостям та потребам пацієнта/клієнта.

СК 10. Здатність проводити оперативний, поточний та етапний контроль стану пацієнта/клієнта відповідними засобами й методами (додаток 3) та документувати отримані результати.

СК 11. Здатність адаптовувати свою поточну практичну діяльність до змінних умов.

СК 12. Здатність надавати долікарську допомогу під час виникнення невідкладних станів.

СК 13. Здатність навчати пацієнта/опікунів самообслуговуванню/догляду, профілактиці захворювань, травм, ускладнень та неповносправності, здоровому способу життя.

СК 14. Здатність знаходити шляхи постійного покращення якості послуг фізичної терапії та ерготерапії.

Результати навчання з дисципліни:

ПР 01. Демонструвати готовність до зміцнення та збереження особистого та громадського здоров'я шляхом використання рухової активності людини та проведення роз'яснювальної роботи серед пацієнтів/клієнтів, членів їх родин, медичних фахівців, а також покращенню довкілля громади.

ПР 02. Спілкуватися усно та письмово українською та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом, дотримуватися етики ділового спілкування; складати документи, у тому числі іноземною мовою (мовами).

ПР 03. Використовувати сучасну комп'ютерну техніку; знаходити інформацію з різних джерел; аналізувати вітчизняні та зарубіжні джерела інформації, необхідної для виконання професійних завдань та прийняття професійних рішень.

ПР 04. Застосовувати у професійній діяльності знання біологічних, медичних, педагогічних та психосоціальних аспектів фізичної терапії та ерготерапії.

ПР 05. Надавати долікарську допомогу при невідкладних станах та патологічних процесах в організмі; вибрати оптимальні методи та засоби збереження життя.

ПР 06. Застосовувати методи й інструменти визначення та вимірювання структурних змін та порушених функцій організму, активності та участі (додаток 3), трактувати отриману інформацію.

ПР 07. Трактувати інформацію про наявні у пацієнта/клієнта порушення за Міжнародною класифікацією функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ) та Міжнародною класифікацією функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків (МКФ ДП).

ПР 08. Діяти згідно з нормативно-правовими вимогами та нормами професійної етики.

ПР 09. Реалізувати індивідуальні програми фізичної терапії, ерготерапії.

ПР 10. Здійснювати заходи фізичної терапії для ліквідації або компенсації рухових порушень та активності (додаток 4).

ПР 11. Здійснювати заходи ерготерапії для ліквідації або компенсації функціональних та асоційованих з ними обмежень активності та участі в діяльності.

ПР 12. Застосовувати сучасні науково-доказові дані у професійній діяльності.

ПР 13. Обирати оптимальні форми, методи і прийоми, які б забезпечили шанобливе ставлення до пацієнта/клієнта, його безпеку/захист, комфорт та приватність.

ПР 14. Безпечно та ефективно використовувати обладнання для проведення реабілітаційних заходів, контролю основних життєвих показників пацієнта, допоміжні технічні засоби реабілітації для пересування та самообслуговування.

ПР 15. Вербально і невербально спілкуватися з особами та групами співрозмовників, різними за віком, рівнем освіти, соціальною і професійною приналежністю, психологічними та когнітивними якостями тощо, у мультидисциплінарній команді.

ПР 16. Проводити інструктаж та навчання клієнтів, членів їх родин, колег і невеликих груп.

ПР 17. Оцінювати результати виконання програм фізичної терапії та ерготерапії, використовуючи відповідний інструментарій (додаток 3), та за потреби, модифікувати поточну діяльність.

ПР 18. Оцінювати себе критично, засвоювати нову фахову інформацію, поглиблювати знання за допомогою самоосвіти, оцінювати й представляти власний досвід, аналізувати й застосовувати досвід колег.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. ТМАФВ як засіб реабілітації осіб з особливими потребами

Тема 1. Адаптивне фізичне виховання, як наука та навчальна дисципліна.

Мета та завдання адаптивного фізичного виховання. Зв'язок адаптивного фізичного виховання з іншими науками та навчальними дисциплінами. Основні поняття адаптивного фізичного виховання. Дидактичні принципи та спеціальні принципи адаптивного фізичного виховання. Засоби адаптивного фізичного виховання та організаційні форми АФВ. Профілактика травматизму в АФВ та матеріально-технічне забезпечення адаптивного фізичного виховання. Викладач адаптивного фізичного виховання.

Тема 2. Історичні аспекти розвитку адаптивного фізичного виховання.

Міжнародний спортивний рух інвалідів, як соціальне явище. Законодавчі та організаційні основи адаптивного фізичного виховання в Україні. Особливості зародження та розвитку адаптивного фізичного виховання. Виникнення та розвиток Дефлімпійських Ігор. Особливості зародження та розвитку Параолімпійських Ігор. Виникнення та розвиток Спеціальних Олімпіад. Принципи державної політики в сфері соціального захисту інвалідів. Законодавчі основи фізкультурно-спортивного руху інвалідів в Україні.

Тема 3. Адаптивне фізичне виховання при глухоті. Загальні відомості про глухоту. Завдання АФВ при глухоті. Засоби АФВ при дефектах слуху. Особливості методики АФВ при дефектах слуху.

Тема 4. Адаптивне фізичне виховання при вадах зору. Загальні відомості про сліпоту та слабозорість. Завдання АФВ при сліпоті та слабозорості. Засоби АФВ при сліпоті та слабозорості. Особливості методики АФВ при вадах зору

Тема 5. Адаптивне фізичне виховання при вадах опорно-рухового апарату. Мета та завдання АФВ при станах після ампутації. Особливості використання засобів АФВ при станах після ампутації. Мета та завдання АФВ при ураженнях спинного мозку. Особливості використання засобів та методика АФВ при ураженнях спинного мозку. Мета та завдання АФВ при ДЦП. Методи та засоби АФВ при ДЦП.

Тема 6. АФВ в будинку немовля. Мета та завдання АФВ в будинку дитини. Особливості розвитку психомоторних вмінь та навичок у дітей. Методи та засоби АФВ в будинку дитини. Особливості проведення занять фізичними вправами з дітьми першого року життя.

Тема 7. Проблеми і перспективи розвитку інвалідного спорту в Україні. Проблеми, пов'язані з розвитком паралімпійського та дефлімпійського спорту. Перспективи розвитку паралімпійського спорту в Україні.

Тема 8. Система спортивної підготовки у паралімпійському спорті. Основні аспекти спортивної підготовки в паралімпійському спорті. Сучасні тенденції організації спортивної підготовки паралімпійців. Фактори, що характеризують систему паралімпійської підготовки спортсменів з особливими потребами.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
л		п	с.р.	інд.	
1	2	3	4	5	6
Змістовний модуль 1. ТМАФВ як засіб реабілітації осіб з особливими потребами					
Тема 1. Адаптивне фізичне виховання, як наука та навчальна дисципліна.	22	1	5	11	Написання реферату за обраною науковою темою
Тема 2. Історичні аспекти розвитку адаптивного фізичного виховання.	23	2	5	11	
Тема 3. Адаптивне фізичне виховання при глухоті	19	1	5	13	
Тема 4. Адаптивне фізичне виховання при вадах зору	20	2	5	13	
Тема 5. Адаптивне фізичне виховання при вадах опорно-рухового апарату	19	1	5	13	
Тема 6. АФВ в будинку немовля	19	1	5	13	
Тема 7. Проблеми і перспективи розвитку інвалідного спорту в Україні	19	1	5	13	
Тема 8. Система спортивної підготовки у паралімпійському спорті	16	1	3	13	

Диференційований залік			2		
Разом за змістовним модулем 1	150	10	40	100	
Всього	150	10	40	100	

5. Теми лекційних занять

№ з/р	Тема	Кількість годин
1	Тема 1. Адаптивне фізичне виховання, як наука та навчальна дисципліна.	1
2	Тема 2. Історичні аспекти розвитку адаптивного фізичного виховання.	2
3	Тема 3. Адаптивне фізичне виховання при глухоті	1
4	Тема 4. Адаптивне фізичне виховання при вадах зору	2
5	Тема 5. Адаптивне фізичне виховання при вадах опорно-рухового апарату	1
6	Тема 6. АФВ в будинку немовля	1
7	Тема 7. Проблеми і перспективи розвитку інвалідного спорту в Україні	1
8	Тема 8. Система спортивної підготовки у паралімпійському спорті	1
	Всього	10

6. Теми семінарських занять

Згідно робочої програми навчальної дисципліни «Теорія та методика адаптивного фізичного виховання» семінарські заняття не заплановані.

7. Теми практичних занять

№ з/р	Тема	Кількість годин
1	Тема 1. Адаптивне фізичне виховання, як наука та навчальна дисципліна.	5
2	Тема 2. Історичні аспекти розвитку адаптивного фізичного виховання.	5
3	Тема 3. Адаптивне фізичне виховання при глухоті	5
4	Тема 4. Адаптивне фізичне виховання при вадах зору	5
5	Тема 5. Адаптивне фізичне виховання при вадах опорно-рухового апарату	5
6	Тема 6. АФВ в будинку немовля	5
	Тема 7. Проблеми і перспективи розвитку інвалідного спорту в Україні	5
	Тема 8. Система спортивної підготовки у паралімпійському спорті	3
7	Диференційований залік	2

	Всього	40
--	---------------	-----------

8. Теми лабораторних занять

Згідно робочої програми з дисципліни «Теорія та методика адаптивного фізичного виховання» лабораторні заняття не заплановані.

9. Теми самостійної роботи

№ з/р	Тема	Кількість годин
1	Тема 1. Адаптивне фізичне виховання, як наука та навчальна дисципліна.	11
2	Тема 2. Історичні аспекти розвитку адаптивного фізичного виховання.	11
3	Тема 3. Адаптивне фізичне виховання при глухоті	13
4	Тема 4. Адаптивне фізичне виховання при вадах зору	13
5	Тема 5. Адаптивне фізичне виховання при вадах опорно-рухового апарату	13
6	Тема 6. АФВ в будинку немовля	13
7	Тема 7. Проблеми і перспективи розвитку інвалідного спорту в Україні	13
8	Тема 8. Система спортивної підготовки у паролімпійському спорті	13
	Всього	100

10. Індивідуальні завдання:

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (далі – ІНДЗ) є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання ІНЗД прилюдним захистом навчального проекту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання з курсу «Теорія та методика адаптивного фізичного виховання» – це вид навчально-дослідної роботи бакалавра, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Вид ІНДЗ – написання реферату з дисципліни «Теорія та методика адаптивного фізичного виховання» або підготовка доповіді з презентацією за однією з переліку наданих нижче тем.

Тематика рефератів та доповідей для ІНДЗ:

1. Особливості основних видів адаптивної фізичної культури (адаптивного фізичного виховання, адаптивного спорту, адаптивної рухової рекреації та адаптивної фізичної реабілітації).
2. Поняття про основні групи (класах) інвалідів по існуючих класифікацій.
3. Розкрийте зміст однієї з функцій адаптивного фізичного виховання.
4. Розкрийте зміст одного з соціальних принципів адаптивного фізичного виховання.
5. Яка група завдань є основною в адаптивному фізичному вихованні?
6. Методи, що використовуються в адаптивному фізичному вихованні.
7. Дайте характеристику повторного методу розвитку фізичних спо-здібностей.
8. Основний документ при плануванні в адаптивному фізичному вихованні?
9. Розкрийте головну мету адаптивного фізичного виховання.
10. Що є цільовим об'єктом навчання рухових дій в адаптивному фізичному вихованні?
11. Вплив адаптивного фізичного виховання на формування здорового способу життя інвалідів.
12. Тренажери та технічні засоби, що використовуються в адаптивному фізичному вихованні.
13. Основні закономірності розвитку фізичних якостей і здібностей у осіб з відхиленнями в стані здоров'я.
14. Розвиток і вдосконалення силових здібностей у інвалідів різних нозологічних груп.
15. Розвиток і вдосконалення швидкісних здібностей у інвалідів різних нозологічних груп.
16. Розвиток і вдосконалення координаційних здібностей у інвалідів різних нозологічних груп.
17. Розвиток і вдосконалення витривалості у інвалідів різних нозологічних груп.
Розвиток і вдосконалення гнучкості у інвалідів різних нозологічних груп.

11. Методи навчання

1. Словесний метод.
2. Наочний метод.
3. Вивчення та аналіз прикладного матеріалу.
4. Аналіз та синтез інформації.
5. Поєднання логічного та історичного аналізу.
6. Функціонально-структурного аналізу.
7. Порівняння та зіставлення.

12. Методи та форми контролю, розподіл балів, які отримують студенти, оцінювання

1. Поточний контроль – відвідування занять, відповіді за темами, виконання самостійної та індивідуальної роботи, написання контрольної роботи за змістовним модулем.

2. Підсумковий контроль – диф. залік.

Контроль з навчальної діяльності студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою результати якої оцінюються за 200-бальною шкалою.

Розподіл балів, які отримують студенти

Максимальна кількість балів за поточний контроль за практичними заняттями					ІНДЗ	Бали
ПЗ 1	ПЗ 2	ПЗ 3	ПЗ 4	ПЗ 5		
19	19	19	19	19		
ПЗ 6	ПЗ 7	ПЗ 8	ПЗ 9	ПЗ 10	10	200
19	19	19	19	19		

Здійснюється під час практичного заняття та включає загальну оцінку теоретичних та практичних знань з теми заняття:

«5» - 19 балів;

«4» - 15 балів;

«3» - 11 балів;

«2» - 0 балів.

Самостійна робота студента (доповідь написаного реферату, презентація) оцінюється: 1 – 10 балів.

13. Методичне забезпечення

1. Рекомендована література.

2. Мільтимедійний лекційний матеріал.

14. Рекомендована література

Основна:

1. Адаптивное физическое воспитание и спорт. Под ред. Джозефа П. Винника ; пер. с англ. И. Андреев. К.: Олимп. лит., 2010. 608 с.

2. Бріскін Ю. А. Спорт інвалідів : [підручник]. К. : Олімпійська література, 2006. С. 5-124.

3. Дегонская Е. В. Метод «Вилкион»-терапии в лечении сопутствующей соматической патологии у детей с церебральным параличом. Укр. вісн. психоневрології. 2002. Т. 10. №2. С. 203-204.

4. Деделюк Н. А. Теорія і методика адаптивної фізичної культури: навч.-метод. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 68с.

5. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: підручник для студ. ВНЗ. К.: Олімпійська література, 2008. 393 с.

6. Огорелкова Л. Загальні та індивідуальні особливості керування процесом фізичного виховання дітей-інвалідів по зору // Молода спортивна наука України. — 2004. — Вип. 7. — Т. 1. — С. 370–372.

7. Шатов А. В. Стан інвалідності з дитинства в Україні у 2000 р. // Вісн. соц. гігієни та організації охорони здоров'я України. —2001. — № 3. — С. 5–11.3. Пушкар М.П. Основи гігієни К.: Олімпійська література, 2004. — 128 с.

8. Спортивна медицина: Навч. посібн. для вищих навчальних закладів / В.П. Мурза., О.А. Архипов., М.Ф. Хорошуха. — К.: Університет “Україна”, 2007. — 249 с.

Додаткова:

1. Огорелкова Л. Загальні та індивідуальні особливості керування процесом фізичного виховання дітей-інвалідів по зору. Молода спортивна наука України. 2004. Вип. 7. Т. 1. С. 370-372.

2. Осадченко Т. М., Семенов А. А., Ткаченко В. Т. Адаптивне фізичне виховання: навч. посіб. / Умань: ВПЦ «Візаві», 2014. 211 с.

3. Бріскін Ю. Вступ до теорії спорту інвалідів : [навч. посіб. для студ. ВНЗ фіз. виховання і спорту] / Юрій Бріскін, Аліна Передерій. — Львів : Апріорі, 2008. — 68 с.: іл. — ISBN 78-966-8256-71-4.

4. Бріскін Ю. Спорт інвалідів: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / Ю. Бріскін. — Київ : Олімп. література, 2006. — 262 с. — ISBN 966-7133-79-6.

5. Бріскін А. Ю. Спорт інвалідів у міжнародному олімпійському русі: [монографія] / Ю. А. Бріскін. — Львів : Край, 2006. — 346 с. — ISBN 966-547-206-2.

6. Бріскін Ю. А. Адаптивний спорт. Спеціальні Олімпіади : навч. посіб. / Ю. А. Бріскін. — Львів : Ахіл, 2003. — 128 с.

7. Бріскін Ю. Організаційні основи Паралімпійського спорту : [навч. посіб.] / Юрій Бріскін. — Львів : Кобзар, 2004. — 179 с. — ISBN 966-559-191-6.

8. Свістельник І. Адаптивний спорт : анот. наук.-темат. покажч. / Ірина Свістельник, Юрій Бріскін. — Львів, 2010. — 101 с. — (Серія „Інформаційне забезпечення фізичного виховання, спорту і туризму”, вип.4).

15. Інформаційне забезпечення.

1. <http://sport-med.in.ua>

2. Міністерство освіти і науки України. Наука. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/nauka/>

3. Державний фонд фундаментальних досліджень. Режим доступу: <http://www.dffd.gov.ua/index.php?lang=ua>

4. Міжнародне агентство з розвитку культури, освіти і науки (IADCES). Режим доступу: <http://iadc.es.com/ru/premii-i-granty/>

5. Фонд громадських досліджень і розвитку (Civilian Research and Development Foundation (CRDF)). Режим доступу: <http://www.crdglobal.org/grants-and-grantees>